

mi, mając swój udział w administracji, współtworząc lecznictwo, szkolnictwo wyższe, służbę wojskową. Spełniając odpowiedzialne role w różnych instytucjach społecznych wykazywali dużą inwencję.

Trudno nie wspomnieć o uczestnictwie w organizowaniu życia gospodarczego choćby w charakterze osadników-rolników.

Mówiąc o uczestnictwie Polaków w życiu zbiorowości, w której przyszło im żyć, trudno nie zwrócić uwagi na problem tworzenia się społeczeństw wieloetnicznych w Ameryce Łacińskiej. Omawiana książka dostarcza wielu przykładów, iż nie przeszkadzano emigrantom w organizowaniu kulturalnego życia w kraju osiedlenia, tworzeniu karier zawodowych. Również powstawanie oddzielnych skupisk polskich nie prowokujących do ostracyzmu społecznego ze strony innych zapowiadało tworzenie się państw, gdzie współżyje wiele różnych grup etnicznych.

Warto podkreślić, iż Polacy mieli również swój wkład w tworzenie poglądu, iż Indianie i Murzyni są pełnoprawnymi członkami społeczeństwa. Idea ta znajdowała swoje potwierdzenie, szczególnie w stosunku do Indian, poprzez badania pozwalające na ukazanie bogactwa ich kultury.

Ostatnim problemem, na który warto zwrócić uwagę, jest miejsce, jakie zajmują Polacy w historii i tradycji krajów Ameryki Łacińskiej. Polacy w dziejach wielu krajów brali udział w walkach o niepodległość i tym wpisali się w historię narodową.

Przyjmując, iż tradycja jest stosunkiem do przeszłości, szukamy symbolicznych wyrazów potwierdzających, iż Polacy mają w niej swoje miejsce. W książce Marii Paradowskiej znajdujemy potrzebny materiał, który ukazuje stosunek do Polaków. Wznoszono im pomniki, ulicom i szkołom nadawano nazwiska zasłużonych, poświęcano im tablice pamiątkowe. Byli też tacy, którym poświęcono wydane znaczki pocztowe, ale też napisane prace naukowe.

Wydaje mi się, że treść omawianej publikacji jest inspirującą do dalszych rozważań.

Anna Zambrzycka-Kunachowicz

JOSEPH A. WYTRWAL: *The Polish Experience in Detroit*. Endurance Press, Detroit 1992, 540 ss.

W okresie między 1870 a 1930 r. ponad 2 200 000 Polaków przybyło do Stanów Zjednoczonych. Obecnie liczebność polskiej grupy etnicznej w USA oceniana jest na ponad 6 mln osób, co oznacza, że jest to największa grupa emigrantów z Europy Wschodniej. Jest również prawdą, że pierwsze grupy emigracyjne z Polski startowały z niesłychanie niskiego poziomu kulturalnego i ekonomicznego. Nie bez przyczyny więc powstały w Nowym Świecie stereotyp obejmował także polskich emigrantów. Elementy składowe tego stereotypu zawierały następujące oceny: „imi-grant musi wyróżniać się niskim poziomem inteligencji, musi być »tępy«, odznaczać się brutalnością siły, pić zbyt dużo, mieć dużo dzieci, być niegospodarnym, lekkomyślnym w sprawach pieniężnych, albo być chytrym dusigroszem, nie mieć żadnych możliwości, aby stać się prawdziwym Amerykaninem”¹.

¹ Zob. R. D. Tuck, *Not with the Fist — Mexican-Americans in a South West City*. New York 1946, s. 35.

Te negatywne oceny na temat imigrantów m.in. polskich, powstałe jeszcze w XIX w., przetrwały w wielu wypadkach do dnia dzisiejszego. Stąd też znaczenie pracy Josepha A. Wytrwala, od wielu lat zajmującego się tematem obecności polskiej grupy etnicznej w Stanach Zjednoczonych². Autor urodził się w Detroit, w rodzinie polskich emigrantów. Posiada doświadczenie uniwersyteckie wielu wybitnych uczelni amerykańskich: *University of Detroit*, *University of Michigan*, *New York University* i innych.

Jego najnowsza publikacja: *The Polish Experience in Detroit* to przedstawienie procesu przemian, jakim podlegała liczna grupa polskich emigrantów w Detroit (w 1930 r. było ich około 300 tys., w 1990 r. — blisko 1 mln). Autor przeciwstawiając się tradycyjnemu stereotypowi rysuje obraz wysiłków, pracy i działań Polaków w Ameryce, starających się przystosować do nowego życia, a ponadto aktywnie uczestniczyć w jego budowie. Po latach funkcjonowania *polish jokes* i niedocenia- nia polskiej obecności na gruncie amerykańskim, ukazanie się pracy Wytrwala mo- że mieć dużą wartość.

Znaczenie pracy zwiększa fakt, że autor bardzo solidnie analizuje charakter polskiej grupy etnicznej, jej tradycje i kulturę, wartości religijne, pojmowanie polityki, traktowanie gospodarki i życia w społeczeństwie. Z takimi wartościami Polacy przy- bywali do Ameryki i tutaj musieli dostosować się do nowych warunków, często zupełnie nie znanego im sposobu pojmowania sukcesu w pracy i polityce. Mogło im być znacznie trudniej niż wielu przedstawicielom tzw. starej imigracji: anglosaskiej, francuskiej, niemieckiej. Dlatego wysiłek, jaki włożyli Polacy oraz ich sukces na gruncie amerykańskim, wymagają specjalnej oceny.

Niewątpliwie książka Wytrwala zawiera wiele ocen kontrowersyjnych, ale w su- mie prowokowanie do dyskusji wzbogaca jej wartość. Poza tym spełnia ona jeden ważny cel: dostarcza wiedzy i pozwala lepiej zrozumieć polską grupę etniczną, jej wkład w rozwój Ameryki na jednym nie najmniejszym przykładzie — mieście Detroit. Jest to zatem temat, który powinien zainteresować zarówno starsze pokole- nie polskiej imigracji w Ameryce, które z nostalgią spojrzy na lata walki o lepsze jutro w Nowym Świecie, a także młodych, którzy mogą z dumą przyznawać się do swego pochodzenia. Jest to również książka dla innych przedstawicieli amery- kańskiego *melting pot*, wypełnia bowiem lukę w badaniach nad ewolucją polskiej społeczności w USA.

Jadwiga Kiwerska

KRYSTYNA KERSTEN: *Polacy, Żydzi, komunizm. Anatomia półprawd 1939 - 1968*. Niezależna Oficyna Wydawnicza, Warszawa 1992, 185 ss.

Stosunki polsko-żydowskie stanowiły w przeszłości ważny i bardzo istotny ele- ment dziejów Polski. Dotychczas nie doczekały się one jednak wyczerpującego, a jednocześnie bezstronnego opracowania. Szczególnie dotkliwy wydaje się brak takiej analizy dla ostatniego półwiecza, głównie zaś lat 1939-1968. Wprawdzie w ostatnich dwóch latach ukazało się kilka prac podejmujących różne kwestie

² Autor m.in.: *America's Polish Heritage. A Social History of the Poles in Ame- rica*. Detroit 1961; *The Poles in America*. Minneapolis 1969; *Polish-Black Encounters. A History of Polish and Black Relations in America since 1619*. Detroit 1982.